

HISTÒRIA DE LA COMUNICACIÓ SOCIAL A CATALUNYA

5è. Curs

Fac.: Ciències de la Informació

1982-83

Dep.: Aspectes Socials de la Comunicació

Prof.: Joan Manuel Tresserras

La Història de la Comunicació Social és una jove disciplina que, en l'àmbit de les anomenades "ciències socials", va referida a l'estudi de l'evolució del conjunt de les relacions i mecanismes mitjançant els quals, en cada període i en cada lloc, es codifica i formalitza el coneixement/desconeixement de la realitat i es desenvolupen la consciència individual i col·lectiva. La Història de la Comunicació Social vol abastar, per tant, no únicament la tasca d'"historificació" dels missatges, idees, costums o creences, sinó, i principalment, la d'"historificar" les formes de la seva producció, difusió, assimilació i manifestació en el conjunt de l'activitat social. D'aquesta manera, l'enfoc globalitzador de la problemàtica comunicativa que aporta la disciplina va fer possible la necessària revisió dels motllos tradicionals (història de la premsa, de la ràdio, del cinema, de la TV, ...) i la relativització de la importància dels grans mitjans de comunicació.

D'ençà que fou creada l'assignatura "Hª de la Com. Social a Catalunya" (com a resultat lògic, per una banda, de la progressiva consolidació de la Hª de la Com. Social i, per l'altra, de la necessària orientació dels estudis de la Facultat vers la realitat catalana), dos són els eixos de treball que s'han anat perfilant com a fonamentals i prioritaris:

- Avançar en el coneixement dels orígens històrics específics que ha tingut Catalunya la comunicació de masses; és a dir, avançar en el coneixement dels mecanismes concrets que han possibilitat a Catalunya la transició des d'unes formes comunicatives de tipus tradicional a

aquelles pròpies d'una societat de masses.

- Potenciar l'estudi d'aquells aspectes o temes que contribueixin a clarificar la situació i la problemàtica actual de la comunicació de masses a Catalunya.

En funció d'ambdós centres d'interès, doncs, el programa que segueix s'articula en tres grans blocs temàtics, orientats a obtenir una suficient perspectiva històrica i contextual, precedits d'un capítol introductorí dedicat a fixar l'objecte d'estudi, la documentació i la metodologia.

PROGRAMA:

I.- Elements teòrico-metodològics de la Hª de Còm. Social. Les bases metodològiques i documentals per a la Hª de la Com. Social a Catalunya. La importància del marc geogràfic i del marc històric. Línies d'interès, hipòtesis i problemes.

La comunicació social a la Catalunya "tradicional"

II.- La formació nacional: marc històric i relacions socials. L'estructura del poblament, la llengua, la cultura i la tradició jurídic-política. La xarxa de circuits comunicatius fins el s. XV: els nusos, els microcosmos fonamentals, la barreja de funcions i el procés de constitució d'una consciència col·lectiva de comunitat diferenciada (consciència nacional).

III.- La guerra civil del s. XV i la propaganda política. El camp català després de la Sentència de Guadalupe i el forjament d'una mentalitat amb projecció global. Conseqüències de la crisi i dels canvis d'equilibri operats el s. XV: dualitat administrativa, procés descatalanitzador, bilingüisme diglòssic, etc... Les classes dominants, la cultura, la impremta i el castellà. La resistència dels circuits comunicatius horitzontals i el "nacionalisme popular". Literatura popular, bandatge i menyspreu de l'Estat. Balanc dels sistemes de comunicació social en la Catalunya tradicional.

La comunicació social en el trànsit vers la societat de masses

IV.- El marc històric després de la guerra de successió. La feblesa de la consciència de grup i de les formes d'oposició popular durant el s. XVIII. Redreçament econòmic, creixement demogràfic, migracions camp-ciutat. Vida urbana, alfabetització/castellanització; la pervivència del català com a llengua familiar i popular. Il·lustració i utilitarisme burgès: voluntat de renovació social i d'hegemonia; l'escissió dels circuits. Publicacions, públic i periodicitat. El "Diario de Barcelona" i el "Calaix de Sastre".

V.- La influència de la rev. francesa i la guerra de 1808 en la recuperació de la consciència particularista (la propaganda política). Liberalisme i carlisme. Els orígens del mov. obrer i la introducció del socialisme utòpic ("El Propagador de la Libertad"). Les societats obreres. La premsa liberal i romàntica. La societat catalana romàntica.

VI.- Les transformacions socials del s. XIX: rev. industrial i rev. burgesa. El pairalisme. Els canvis en la forma de viure i comunicar-se: l'alteració de l'estructura i la jerarquia dels circuits. El protagonisme comunicatiu de les formes organitzatives i la producció com eix vertebrador de la vida social. La transformació dels microcosmos (família: cèl.lula de producció/cèl.lula de consum). Desenvolupament de la societat civil moderna i vida associativa. El substrat psicològic col·lectiu anterior durant la Renaixença; la recuperació de la llengua. Els primers periòdics catalans (en català), premsa humorística i literària, calendaris i almanacs. El catalanisme polític i les classes populars (el mov. obrer). La premsa al darrer terç de segle.

La comunicació de masses a Catalunya

VII.- La vida catalana al primer terç del s. XX. L'obra de la Mancomunitat i les bases d'una societat de masses. Immigració i bilingüisme. Societat de masses i com. de masses: la iniciativa burgesa i la resposta obrera i popular. Publicacions, entitats, associacions, ateneus. Els transports i altres infraestructures. El cinema i els espectacles. La vida urbana i les comarques. La premsa: empresa, discurs i llengua. "La Vanguardia" i la premsa en català. Els orígens de la radiodifusió a Catalunya. L'evolució dels mov. artístics i culturals (modernisme, noucentisme). La persistència de les formes comunicatives tradicionals i la cultura popular. Les actituds polítiques i el discurs dominant.

VIII.- Balanç de les alteracions sofertes per l'ecologia comunicativa en el procés de transició vers la soc. de masses. Temps, treball i vida quotidiana. Fàbrica, família i formes organitzatives. L'urbanisme, el barri, la casa. Condicions de vida, nivells culturals i expectatives socials. L'argumentació "econòmica" del discurs polític, la idea de progrés i modernitat, l'ideal de civilització. L'hegemonia: circuits verticals i aparells ideològics. L'aplicació dels avenços tecnològics en el camp de la com. social. Els ritmes comunicatius, les estructures i els continguts.

IX.- La 2a. República i l'esclat de la vida associativa. Societat civil i protagonisme popular, les paradoxes d'una fase de transició. Autonomia i política cultural. La llengua, l'escola, les institucions i els mitjans de comunicació. L'evolució de les transformacions en el terreny de l'organització social i la comunicació col·lectiva; l'impacte de la guerra. La guerra de classes com a realitat quotidiana i com a mitje/espectacle. Revolta de classe i com. social. El recurs sis

temàtic a les possibilitats propagandístiques dels mitjans de comunicació (premsa, ràdio, cartells ...) i les experiències revolucionàries en el camp de les relacions socials. L'espon-taneisme creatiu i la "vella moral" com a factors del combat ideològic. La projecció generacional del conflicte.

X.- La dictadura franquista fins els anys seixanta. La destruc-ció de la societat civil catalana i l'organització de la vida col·lectiva des de l'Estat. El binomi repressió-resistència i els límits del seu abast social. Cap al genocidi cultural. La cultura "oficial" i els grans mitjans de comunicació (legisla-ció i censura) en el període. Una generació uniformitzada que interioritza la repressió i la por. Industrialització, immigra-ció, suburbialisme i castellanització.

XI.- Els anys seixanta: la irrupció de la lògica del consum: automòbil, TV, turisme, discoteca, moda ... La "dècada prodigi-osa" i els símptomes de redreçament de la societat civil ca-talana. Cap a la subversió dels valors ideològico-culturals globals d'arrel tradicional per la còpia mimètica de models exteriors. La publicitat com a vehicle. Una generació contra la dictadura i la crisi d'un vell aparell. L'eufòria i l'uni-tarisme dels primers setanta fins la recomposició de l'Estat. El paper dels mitjans de comunicació després de la Llei Fra-ga.

XII.- La transició: reorganització i ofensiva des de l'Estat. La política comunicativa del poder i la dimonització de la transgressió i del marginal. La passivitat de l'espectador au-diovisual. Estatut, bilingüisme, diglòssia i coexistència de comunitats a Catalunya. Lluita de classes, qüestió nacional i instrumentalització dels mitjans de comunicació social. La co-municació social a Catalunya: panorama actual, contradiccions, problemes i perspectives.

BIBLIOGRAFIA DE CONSULTA:

- AMADES, Joan. Folklore de catalunya I, II i III. Barcelona.
Ed. Selecta, 1969.
- L'AVENÇ. Revista d'Ha. Barcelona. (Espec. nº 18: "La premsa dià-
ria a Catalunya el s. XX").
- BALCELLS, Albert. Ha dels PP. Catalans. I, II i III. Barcelona.
Edbasa, 1981.
- BENET, Josep. Catalunya sota el règim franquista. Barcelona.
Ed. Blume, 1978.
- Col.lecció Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Barcelona.
Fundació Enciclopèdia Catalana, (en curs d'ed.)
- Col.lecció Ha de Catalunya, Biografies Catalanes. (11 vols.)
Barcelona. Ed. Vicens Vives. 1980 (3ª ed).
- Col.lecció Conèixer Catalunya. (Vols. div.). Barcelona.
Ed. Dopesa.
- CUCURULL, Fèlix. Panoràmica del nacionalisme català. 6 vols.
París. Edicions Catalanes de París. 1975.
- FUSTER, Joan. Literatura Catalana contemporània. Barcelona.
Curial. 1972.
- FÀBREGAS, Xavier. Ha del Teatre Català. Barcelona.
Ed. Millà. 1978
- FÀBREGAS, Xavier. Tradicions, Mites i Creences dels catalans.
Barcelona. Ed. 62. 1980.
- GALÍ, Alexandre. Ha de les institucions i del mov. cultural a
Catalunya. 1900-1936. Barcelona. Fundació A.G. (En c. d'e
- MASSIP, Mª A. i DUARTE, Carles. Síntesi d'Ha de la Llengua Catalana
Barcelona. La Magrana. 1981.
- RECOLONS; Lluís. La població de Catalunya. 1900-1970. Barcelona.
Laia. 1974.
- SOLÀ, Lluís. Ha dels diaris en català. Barcelona.
Edhasa. 1978.
- TORRENT, J. i TÀSIS, R. Ha de la premsa catalana. Barcelona
Bruguera. 1966.

VALLVERDÚ, Francesc. El fet lingüístic com a fet social.
Barcelona. Ed. 62. 1973.

UCELAY, Enric. La Catalunya Populista. Barcelona.
La Magrana. 1982.

VILA, Pau. Aspectes geogràfics de Catalunya. Barcelona
Curial. 1974.

VILAR, Pierre. Catalunya dins l'Espanya moderna. Barcelona.
Ed. 62. 1964.

- Al llarg del curs es proporcionarà material bibliogràfic i
documental corresponent a cada capítol.

AVALUACIONS:

Les avaluacions s'efectuaran, inicialment, a partir d'exàmens
(tres parcials i/o final) i treball de curs. Uns i altre hau-
ran d'ajustar-se als terminis establerts a l'efecte en iniciar-se
el curs, d'acord amb la resta de calendaris de les diverses
assignatures.